

Univerzita Pardubice

Fakulta filosofická

Lucie Šárovcová

Příběhy Praotců v Tóře a v Koránu

bakalářská práce

2008/2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra religionistiky a filosofie
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie ŠÁROVCOVÁ**

Studijní program: **B6101 Filozofie**

Studijní obor: **Religionistika**

Název tématu: **Příběhy proroků v Tóře a Koránu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce bude srovnat role proroků/ praotců ve Starém Zákoně a proroků/ poslů etnických (arabských) proroků a "varovatelů" v Koránu, sunně a vyprávění o prorocích (qisas al-anbijá), a to se zásadním zřetelem ke skutečnosti, že dějiny islámské profecie jsou dějinami prosazování "božího řádu", nikoli dějinami spásy. Autorka by měla vysledovat a objasnit stereotypní strukturu v islámském podání příběhů o prorocích, přerušenu v linii počínaje prorokem Ibrahímem a detailně rozpracovat:

- 1) Roli Ádama jako prvního člověka a proroka, otázku jeho pochybení (hříchu) a vztahu, který byl nastolen mezi Bohem a Adamovými potomky.
- 2) Roli proroka Ibrahíma jako čistého monoteisty- "hanífy" a jeho synů (otázka koránského pohledu na Ibrahímovu obět Ismá'íla aj.).
- 3) Příběh Mojžíše a jeho druha Chidra.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

von Allmen Jean-Jacques, Biblický slovník, Praha, 1991

Bible, ekumenický překlad

Cook Michael, Muhammad, Praha, 1994

Al Kisá'í Abú al-Hasan, Kniha o počátku a konci a rozprávania o prorokoch (Islámské mýty a legendy), přeložil Pauliny Ján, Bratislava, 1980

Krejčí Jaroslav, Civilizace Asie a Blízkého Východu, náboženství a politika v souhře a střetání, Praha, 1993

Kropáček Luboš, Duchovní cesty islámu, Praha, 2006

Korán, přeložil Hrbek Ivan, Praha, 1991

Sahih al-Bukhari, translated by Muhammad Muhsin Khan, Riyadh, 1996

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Viola Pargačová
Katedra religionistiky a filosofie

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2009

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. ThDr. Ivan Štampach
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 3. 2009

Lucie Šárovcová

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi v uplynulých měsících dopomohli k tomu, aby mohla vzniknout tato práce. Největší dík však patří mé vedoucí práce Mgr. Viole Pargačové za četné konzultace, užitečné rady a praktické připomínky v průběhu psaní práce.

Souhrn:

Tato bakalářská práce nesoucí název Příběhy praotců v Tóře a v Koránu analyzuje jednotlivé příběhy vybraných praotců/proroků, tak jak jsou zachyceny v hlavních pramenech židovské a muslimské víry - v Tóře a v Koránu. V závěru každé kapitoly se objevuje srovnání výkladu daného životního příběhu jednotlivého praotce/proroka a je upozorňováno na rozdílné v pojetí příběhu v židovské či islámské tradici. Tato práce se drží historické linie židovských a islámských dějin, zobrazuje nejdůležitější osobnosti a události, které jsou zachyceny v dvou primárních zdrojích – ve Starém zákoně a v Koránu. Začíná výkladem příběhu prvního člověka Adama a končí u Muhammada. Dále přináší příběh o potopě světa a postavě Noema. Bakalářská práce zahrnuje důležitého praotce/proroka, jehož potomci se štěpí na dvě větve- židovskou a islámskou, prvního monoteistu Abrahama. Posuneme-li se lineárně vpřed - další důležitou postavou v židovských, ale i v islámských dějinách – je postava Mojžíše. Řadu proroků uzavírá tzv. Pečeť proroků Muhammad, jemuž zjevil Bůh Korán. Uzavírá tedy nejen řadu proroků, ale i tuto práci.

Klíčová slova:

Praotec, Prorok, Korán, Tóra, Judaismus, Islám, Adam, Noe, Abraham, Izák, Izmael, Ezau, Jákob, Mojžíš, Muhammad, Potopa světa, První hřích, První smrtelný hřích, Monoteismus, Bůh

Summary:

This bachelor work called The Story of forefathers in Torah and in Koran shows the individual stories of chosen forefathers/prophets as they are shown in the main sources of Jewish and Muslim religion, in Torah and in Koran. At the end of every chapter I compare the explication of each life story of every prophet. I pay attention to differences in explication according to Jewish or Islam tradition. This work holds by Jewish and Islam history, shows the most important names and events which are taken down through two main resources – in the Old Testament and in The Koran. It starts by explanation of The First Man's Story Adam. There is also the story about The Flood and Noah. This bachelor work continues with a very important forefather - prophet thanks to him there are two lines Jewish and Islam, the first monotheist Abraham. If we move towards there is another important name even for Jewish and Islam history, it is the character of Moses. The Signet of Prophets Muhammad brings to the end the line of prophets. The God manifested the Koran to him. He closes down not only the line of prophets but also this bachelor work.

Key-words:

Forefather, Prophet, Koran, Torah, Hebraism, Islam, Adam, Noah, Abraham, Isaac, Moses, Muhammad, Flood, Fall of Man, Monotheism, God

1. Úvod - seznámení s cíli práce, její metodikou a s okruhy práce.....	8
2. Představení dvou primárních zdrojů práce.....	9
2.1 Tóra	
2.2 Korán	
3. Objasnění pojmu prorok, role proroků a jejich typologie.....	12
4. Postava Adama	14
4.1 Stvoření Adama podle výkladu Tóry	
4.2 Stvoření Adama očima muslimských vykladačů	
4.3 Pojem prvního hříchu z islámského pohledu	
4.4 Pojem prvního hříchu z pohledu Tóry	
4.5 Komparace obou výkladů	
4.6 První smrtelný hřích jak jej zobrazuje Korán	
5. Noe a potopa světa.....	19
6. Abraham a jeho synové.....	22
6.1 Abrahamovo narození v islámských příbězích	
6.2 První hanífa	
6.3 Život Abrahamův v islámském vyprávění o prorocích	
6.4 Postava Abrahama v Tóře	
6.5 Komparace jednotlivých výkladů	
6.6 Život Abrahamova syna Izáka	
7. Příběh Mojžíše.....	29
7.1 První setkání Mojžíše s Bohem v Tóře	
7.2 První setkání Mojžíše s Bohem v Koránu	
7.3 Mojžíšův učitel Chidr v Koránu	
7.4 Mojžíšovo jednání s Faraónem zachyceno Tórou	
7.5 Jednání s Faraónem v Koránu	
7.6 Získání Desatera a uzavření Smlouvy	
8. Prorok Muhammad jako poslední z proroků.....	36
9. Závěr - zhodnocení cílů práce.....	41
10. Bibliografie.....	42

1. Úvod

Tématem mé bakalářské práce jsou „Příběhy praotců v Tóře a Koránu“. Jak již ze samotného názvu plyne hlavní těžiště je v komparaci příběhů vyprávějících o praotcích z Tóry a postav proroků, kteří se objevují v Koránu a v islámských příbězích. Tedy nejvíce užívanou metodou je metoda komparativní. Ta vedle sebe klade příběh vybrané osobnosti a zkoumá jeho pojetí v jednotlivých pramenech a jejich výkladech. Upozorňuje na odchylky a sleduje důvody jejich vzniku. S ní souvisí metoda historická, která se zabývá reálnými historickými podklady života praotců a tím pomáhá při komparaci jednotlivých pojetí. Celkově se jedná o religionistickou narativní práci, která pracuje s jednotlivými příběhy praotců metodami kompilační a komparativní.

V mé práci blíže sleduji příběhy čtyř historicky důležitých osobností, které vystupují jak ve Starém zákoně tak i v Koránu. Lidský život začal u Adama, tudíž i tato práce začíná od Adama, který je nahlížen nejen jako první člověk, ale v islámském kontextu je představen jako první prorok. Řadu proroků uzavírá osobnost Muhammada, která symbolicky uzavírá i tento text. Je označován jako „pečeť proroků“ a on sám o sobě tvrdil následující:

„Můj vztah k prorokům, kteří mě předcházeli, připomíná muže, který vystavěl dům, zkrášlil jej a vyzdobil, jenom v jednom rohu zůstalo ještě prázdné místo pro cihlu. Lidé dům obcházejí, obdivují se mu a říkají: 'Proč si nepoložil ještě tuto cihlu?' Ano, já jsem ta cihla a já jsem pečeť proroků.“¹

V celé bakalářské práci používám překlad hebrejských a arabských vlastních jmen a místních označení do spisovné češtiny.

¹ L. Kropáček, Duchovní cesty islámu, str. 76

2. Tóra a Korán

Jedná se o primární zdroje této práce. O posvátné knihy dvou monoteistických náboženství, které vznikaly ve stejném kulturním prostředí semitského Předního východu. Tyto zdroje pojednávají o jednom totožném Bohu, Alláh je jen jiným -muslimským- výrazem pro starozákonního Hospodina.²

2.1 Tóra

Tóra může být označována jako Pentateuch, Pět svitků, či Pět knih Mojžíšových. Skládá se z částí: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeria Deuteronomium. Za autora byl dlouhou dobu v židovské tradici považován Mojžíš. Až 18. století a kritické bádání dovedlo vědce k zjištění, že se v Bibli objevují rozdílné styly řeči a nachází se zde mnohé mezery v textových souvislostech. Na tomto základě se vědci domnívají, že autorů bylo více a vývoj celého Pentateuchu byl otázkou staletí.³ Dva nejstarší autoři Bible jsou označováni jako „J“ a „E“ (Jahvista a Elohista) podle toho jak pojmenovávají Boha. Jeden nazývá Boha Jahve a druhý ho označuje Elohim. Němečtí kritičtí badatelé rozlišují v Pentateuchu čtyři různé zdroje, první dva Jahvistu a Elohistu a druhé dva pozdější zdroje Deuteronomistu (D) a Kněžský kodex (P).⁴

Židé na Tóru nahlíží jako na boží vůli, a proto je pro ně největším dobrem, jaké vůbec může být. Podle jejich víry ji lidstvu zjevil a předal Bůh na znamení smlouvy mezi ním a vyvoleným lidem, z toho plyne její autorita. Stává se tak středem židovské zbožnosti a bohoslužby a je na ni v židovské tradici nahlíženo jako na vyjádření svatě a věčné moudrosti boží. Podle této tradice nikdy nezanikne a ani nikdy nevznikla. Byla tu vždy, dokonce i před samotným stvořením, existovala sama o sobě. Žádná oblast lidského života v Tóře nechybí, zahrnuje vše důležité pro život jedince. Bůh podle ní panuje absolutně všemu a nic mu není lhostejné.⁵

² M. Mendel, *Islámská výzva*, str. 10-11

³ J. Koppová, *Starý Zákon- kniha pro dnešní dobu*, str. 12

⁴ K. Amstrongová, *Dějiny Boha*, str. 29

⁵ J.J. von Allmen, *Biblický slovník*, str. 318-320

2.2 Korán

Druhým primárním pramenem této práce je Korán. Narozdíl od židovského výkladu Písma nepřipouští působení lidského činitele. Jedná se tedy o přímé slovo Boží.⁶ To bylo zjevováno proroku Muhammadovi po částech, podle tradice sám neuměl psát ani číst - “*Věřte v Boha a posla Jeho, proroka neučeného, jenž věří v Boha a Jeho slova.*” (7: 158). Svá zjevení předával lidem ústně (na počátku byly Muhammadovými stoupenci jen členové jeho rodiny). Později v medínském období se kolem něj začali objevovat písaři, kterým koránské verše diktoval. V této době již také existovali lidé, kteří znali obsah Koránu nazpaměť. Tím ale narůstal i počet nejrůznějších odchylek.⁷ Po smrti Muhammada dochází tak k problémům, i když v této době již nějaký rudimentární Korán existoval. Byl zapsán několika různými osobami. Nebylo však stanoveno žádné pevné pořadí jednotlivých súr. Korán v tomto období netvořil jednotný celek. Jeho forma se sjednotila, ustálila a stala se takovou, jakou ji čteme dnes až po Uthmánské redakci v době chalífy Uthmána.⁸

Kanonické uspořádání dělí Korán do 114 súr, které se dále dělí do veršů tzv. *áját*. Každá ze 114 súr začíná větou: Ve jménu Boha milosrdného, slitovného (*Bismilláh ar-rahmán ar-rahím*). Od druhé súry dochází k řazení podle délky veršů.⁹ První súra *Fátíha* („Otvíratelka Knihy“) se liší od ostatních súr. Někdy je označována za Muhammadovu modlitbu, vypadá jako by v ní mluvčím nebyl Bůh.¹⁰ Podrobnější dělení Koránu ukáže 30 přibližně stejně dlouhých dílů (tzv. *Džuz'*) - tyto díly se postupně předčítají během ramadánových nocí. 29 súr začíná souhláskami, což se rovná 29 hláskám v arabské abecedě (pokud do hlásek počítáme i hamzu a alif).

Korán obsahuje čtyři základní roviny. První zabývající se věcmi víry, druhá rovina obsahuje předepsané kultovní věci, třetí se zabývá morálkou člověka a čtvrtá

⁶ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu str. 28*

⁷ M. Cook, *Muhammad*, str. 70-72

⁸ I. Hrbek, *předmluva k překladu Koránu*, str. 73-74

⁹ Bahbouh, Fleissig, Raczyński, *Encyklopedie islámu*, str. 146-148

¹⁰ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu str. 30*

rovina je orientována na vztahy mezi lidmi.¹¹ Střídají se tu prvky učení o Bohu, učení o člověku s eschatologií, morálkou a s ustanoveními zákonodárné povahy.¹²

Pro muslimskou obec Korán slouží jako autentické slovo boží. Pro muslimy platí za dokonalý vzor krásy, o němž věří, že je nestvořen a vyskytuje se na zemi od věčnosti. Jeho jazyk, vycházející z jazyka Hidžázu a předislámské poezie, určil závaznou normu správnosti spisovné arabštiny.¹³ Je kladen velký důraz na jeho správný přednes. Ten je spjatý se vznikem a silou Koránu, jde o knihu předávanou ústně, jeho přednes je působivější než pouhé jeho čtení.¹⁴

Proroci v Koránu mají většinou stejné poselství a stejnou nauku, jako praotci v Tóře. Vnější forma a přesný obsah jednotlivých poselství se však mění a liší se v podrobnostech. To je zmíněno i v Koránu.

„A seslali jsme Tóru, v níž je správné vedení i světlo; aby podle ní soudili proroci, kteří se odevzdali do vůle Boží, ty, kdož vyznávají židovství; a aby rabíni a učení rozhodovali podle toho, co jim bylo svěřeno ke střežení z Písma Božího a čeho byli svědky.“ (5:48) „I tobě jsme seslali Písmo s pravdou, aby potvrdilo pravdivost toho, co už před ním bylo zde z Písma, a bylo jeho ochranou.“ (5:52)

Jako klíčovou událostí v koránském pohledu na dějiny Zákona je zjevení Pěti knih Mojžíšových. Zde se dozvídáme o povinnostech, které Bůh člověku uložil. Od zjevení Pěti knih Mojžíšových Bůh ustupoval od některých povinností, které bylo obtížné vyplnit. Tím dochází k dalším problémům. Korán například říká člověku, že se má modlit, ale už mu neříká jak. Jediným řešením bylo, aby zákonná nařízení nemusela pocházet přímo z Koránu. Ta jsou doložena z Muhammadových činů a jeho jednání, které jsou zaznamenány v Sunně.¹⁵

¹¹ Bahbouh, Fleissig, Raczyński, *Encyklopedie islámu*, str. 146-148

¹² L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu* str. 58

¹³ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 33

¹⁴ B. Lawrence, *O Koránu, biografie*, str. 20

¹⁵ M.Cook, *Muhammad*, str. 47-52

3. Pojem prorok

V Tóře se setkáváme s pojmem praotec/praotci. Tyto osobnosti jsou v Koránu označovány jako proroci. Tato jazyková odlišnost souvisí s tím, že v islámu se nejedná o dějiny spásy, ale že jde o postupné dovršování zjevení a prosazování božího řádu, které mají za úkol proroci. Islám pohlíží na dějiny jako na lineární smysluplný proces.¹⁶

Prorok v arabštině může být označován jako „*nabí*“ či jako „*rasúl*“. Slovo „*nabí*“ překládáme jako prorok a „*rasúl*“ znamená posel. Prorok označovaný jako „*nabí*“ se používá jen pro ty proroky, kteří varují a hlásají učení těm, kteří ještě neobdrželi Knihu. „*Rasúl*“ zahrnuje všechny významné osobnosti Starého zákona i Evangelii – Ti, co prosazují Boží vůli mezi vlastníky Písma.¹⁷

Obecně je prorok člověk, který je vybraný Bohem, jež mu určí prorocké poslání, které dále šíří mezi lidstvo. Kontakt Boha a proroka probíhal různými způsoby – např.: živým snem, neviditelným hlasem, či zprávou přinesenou andělem.¹⁸ V islámské tradici jsou proroci chronologicky tyto muži: „*Ádam*“ (Adam), „*Núh*“ (Noe), „*Ibráhím*“ (Abrahám), „*Ismá'il*“ (Izmael), „*Isháq*“ (Izák), „*Já'qub*“ (Jákob), „*Júsuf*“ (Josef), „*Músá*“ (Mojžíš), „*Hárún*“ (Áron).

Celou řadu proroků uzavírá osobnost Muhammada, jakožto pečeť proroků.¹⁹ Ten je muslimy často označován jako „*nadhír*“, což v překladu znamená „varovatel“. Dále vystupuje jako zvěstovatel radostného poselství – „*mubaššir*“, Ale nejčastěji je jmenován Poslem Božím – „*rasúlu 'Illáh*“.

Vyprávění o prorocích se v islámské tradici stalo velice oblíbené a slouží k didaktickým účelům, kdy se lidé ze života proroků mají poučit a vyvarovat se chyb, za které již dříve byli jiní trestáni. A tak se v islámské tradici, ale i v učené a lidové

¹⁶ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 76

¹⁷ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 77

¹⁸ P. Pelikán, *Sunna, pramen islámského práva*, str. 76

¹⁹ Bahbouh, Fleissig, Raczyński, *Encyklopedie islámu*, str. 243-244

tvořivosti zrodilo mnoho podivuhodných příběhů s desítkami postav (například.: Alexandr Veliký, Jonáš, Jób, a další).²⁰

Teologové napočítali až 124 000 proroků, jedná se o skoro nereálné číslo, ale podle islámských dogmat byl ke každému národu vyslán alespoň jeden prorok.²¹

²⁰ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 77-78

²¹ J. AN-NAWAWÍ, *Zahrady spravedlivých*, str. 23

4. Postava Adama

Ve Starém Zákoně jméno nebylo jen volací pomůckou, ale neslo hlubší význam. Původ jména Adam je „člověk“ vzatý ze země.²² „*I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem.*“ (Gen 2:5-7) To znamená, že jméno Adam je spjato s původem jeho nositele. Adam byl prvním člověkem na zemi. Tudiž je praotcem veškerého lidu. Muslimové na tuto postavu nahlíží i jako na prvního proroka, kterému Bůh předává vědění a je prvním člověkem s kterým uzavírá smlouvu.

V životě této postavy se nachází dva klíčové momenty: stvoření a prvotní hřích.

4.1 Stvoření Adama podle výkladu Tóry

Bůh stvořil nebe a zemi a vše žijící na zemi během šesti dnů. Po každém dni se objevuje věta: „*Viděl, že to je dobré.*“ Když však stvořil člověka a své celé dílo dokonal. Opakovaná věta se změní: „*Bůh viděl, že všechno, co učinil je velmi dobré.*“ To ukazuje, že až po stvoření člověka došel k absolutní spokojenosti, že jím své dílo završil.

Až člověka stvořil k obrazu svému. „*I řekl Bůh: 'Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby.'*“ (Gen 1: 26). To, že stvořil člověka s ohledem na svou podobu, může znamenat, že tím se stal z Boha otec člověka. Tato myšlenka vychází z úryvku: „*V den, kdy Bůh stvořil člověka, učinil jej k podobě Boží...ve věku sto třiceti let zplodil Adam syna ke své podobě, podle svého obrazu, a dal mu jméno Šét.*“ (Gen 5: 1nn). Jsou zde použity oba pojmy pro příbuzenský vztah otec – syn. Člověk je povýšen na partnera Božího - na jeho oslovitelné „ty“.²³ Z vyprávění o stvoření světa a člověka v Tóře vychází Bůh jako milosrdný a laskavý.

²² J.J. von Allmen, *Biblický slovník*, str. 96

²³ J. Koppová, *Starý Zákon- kniha pro dnešní dobu*, str. 22

4.2 Stvoření Adama očima muslimských vykladačů

Vyprávění o stvoření člověka z pohledu muslimských vykladačů je rozdílné.

Podle Vahba ibn Munabbih Alláh stvořil Adama z jednotlivých sedmi zemí. Vykladač Ibn Abbás stvoření Adama vykládá takto: Adamova hlava je stvořená z prsti pod Kaabou, hrud' se skládá ze země al-Dahná, břicho a záda z indických zemí. Nohy ze západních a ruce z východních krajů.²⁴

4.3 Pojem prvního hříchu z islámského pohledu

Touto problematikou se zabíval muslimský exegeta M. Iqbál, který se k tomu vyjadřuje takto:

„Adamovi bylo zakázáno jíst z onoho stromu, protože jeho intelektuální schopnosti byly zaměřeny k jinému typu vědění: k houževnatému, trpělivému pozorování a jenom pomalému soustředování poznatků. Satan ho ale přesvědčil, aby pojedl zakázaný plod tajného vědění a Adam se podvolil, ne ze zkaženosti, ale protože, od přírody ukvapený, hledal co nejkratší cestu k poznání. Jediným prostředkem k nápravě tohoto sklonu bylo umístit ho do prostředí, které bylo sice krušné, ale vhodnější pro rozvoj jeho rozumových vloh. Adamovo vřazení do těžkých přírodních podmínek nemělo být trestem, ale mělo zmařit záměr satanův, který se jako nepřítel snažil člověku zabránit, aby poznal radost trvalého růstu a rozmachu. Život konečného já v nepříznivém prostředí závisí však na stálém kupení empiricky získávaných poznatků.“²⁵

V tomto výkladu se ukazuje vyhnání Adama z ráje, které nemělo jen charakter trestu, ale naopak tu je zobrazeno jako záchrana člověka před satanem. Pro lepší představu vkládám verše z Koránu, které pojednávají o prvotním hříchu.

„Hle, Pán tvůj k andělům pravil: „Umístím na zemi náměstka!“ I řekli: „chceš tam ustanovit někoho, kdo pohoršení na ní bude šířit a krev na ní prolévat, zatímco my slávu tvou přejeme a svatost Tvou prohlašujeme?“ Pravil: Já věru znám to, co vy neznáte!“ A naučil Adama jména všechna, potom je předvedl andělům a řekl: „Sdělte mi jména těchto, jste-li pravdomluvní!“ „Sláva Tobě,“ řekli „my máme vědění jen o tom, čemus nás Ty naučil, neboť Tys jediný vševědoucí, moudrý!“ Pravil: „Adame, sděl jim jména toho všeho!“ A když jim sdělil ta jména, pravil Bůh: „Neřekl jsem vám, že znám nepoznatelné na nebesích i na zemi a že znám dobře i to, co najevo dáváte, i to co skrýváte?“ A když řekli jsme andělům: „Padněte na zem před Adamem!“, tu padli všichni kromě Iblíse, jenž to odmítl, zpychl a stal se jedním z nevěřících. I Pravili jsme:

²⁴ Abú al- Hasan Kisáí, *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch : islamské mýty a legendy.* str. 37

²⁵ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 80

„Adame, obývej s manželkou svou zahradu tuto! Jezte z ní podle libosti, kdekoliv se vám zachce, avšak nepřibližujte se k tomuto stromu, abyste se nestali nespravedlivými!“ Avšak satan jim dal zhřešit a způsobil vyhnání z jejich místa, kde žili. I pravili jsme: „Odejděte! Jeden druhému budete nepřáteli; země bude místem pobytu vašeho a užívání dočasného.“ Adam přijal pak od Pána svého slova a On mu odpustil, vždyť On odpouštějící je i slitovný.“ (2:28-37)

V tomto úryvku Iblís jako jediný nepokleká před Adamem. Podle islámské prorocké tradice o zhřešení Adama a Evy, právě Iblís je tím svůdcem, díky kterému první lidé ochutnají ze stromu poznání. Iblís se stal jedním z nevěřících a pomocí křivé přísahy na Alláha se vetřel do přízně rajského páva, kterému slíbil, že mu řekne tři slova, díky kterým nikdy neonemocní, nezestárne, ani nezemře. Jedná se o zcela absurdní slib, protože v ráji nikdo nechuravěl, nestárl ani neumíral, ale páv kvůli přísaze uvěřil Iblísovi, že to tak není a samozřejmě zatoužil ty tři slova znát, bál se však strážce ráje Ridvána, tak řekl Iblísovi, že ho do rajské zahrady zavede had - vládce všech rajských zvířat. Jeho zobrazení v tomto příběhu se podobá nejvíce velbloudovi. Je velice moudrou a často modlíci se postavou, která byla stvořena 2000 let před Adamem. Také on podlehl Iblísovi a ve své tlamě ho převezl do rajské zahrady přímo za Evou. Iblís z hadovy tlamy promlouvá k Evě a nakonec ji přesvědčí, aby ona i Adam ochutnali ovoce ze stromu věčnosti.²⁶

4.4 Pojem prvního hříchu pohledem Tóry

Následuje ukázka z Tóry vztahující se k pojmu prvotního hříchu.

„Nezchytralejší ze vší polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl had. Řekl ženě: 'Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?' Žena hadovi odvětila: 'Plody ze stromů v zahradě jíst smíme. Jen o plodech ze stromu, který je uprostřed zahrady, Bůh řekl: 'Nejezte z něho, ani se ho nedotkněte, abyste nezemřeli.' Had ženu ujišťoval: 'Nikoli nepropadnete smrti. Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevrou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré i zlé.' Žena viděla, že je to strom s plody dobrými k jídlu, lákavý pro oči, strom slibující vševědoucnost. Vzala tedy z jeho plodů a jedla, dala také svému muži, který byl s ní a on též jedl. Oběma se otevřeli oči: poznali, že jsou nazí. Spletli tedy fíkové listy a přepásali se jimi.(Gen 3:1-7)
„I řekl Hospodin Bůh: 'Teď je člověk jako jeden z nás, zná dobré i zlé. Nepřipustím, aby vztáhl ruku po stromu života, jedl a byl živ navěky.' Proto jej Hospodin Bůh vyhnal ze zahrady v Edenu, aby obdělával zemi, z níž byl vzat. Tak člověka zapudil. Východně od

²⁶ Abú al- Hasan Kisáí, *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch : islamské mýty a legendy.* str. 45-50

zahrady v Edenu usadil cheruby s míhajícími se plamennými meči, aby střežili cestu ke stromu života.“ (Gen 3: 22-24)

Tento jediný krok proti božímu přikázání změnil Adamovi a Evě jejich dosavadní život. Oba dva po pozření jablka poznání dobra a zla spatřili svou nahotu, a protože na nahotu se v Izraeli nahlíželo jako na hanbu, oba se před Bohem skryjí. Poté co je hledá, Adam se ozve s pravdou, snaží se ospravedlnit a veškerou vinu svalit na Evu, ale částečně i na Boha. Eva viní hada a obviňuje ho z pokušení, kterému ji vystavil. Bůh trestá všechny. Člověka a hada nechává v boji, naznačuje však, že pro člověka to bude boj vítězný. Jeho život ale nebude lehký. Bude se strachovat o svůj život, protože kolem něj bude procházet smrt, žena bude rodit v bolestech. A to vše díky touze být lepším a na stejné úrovni s Bohem. Toto neuposlechnutí božího příkazu pramení z nevíry, z nedůvěry v Boha, ze snahy vyrovnat se Bohu - „být jako“ On. Člověk se najednou chce od Boha osamostatnit a zaujmout dokonce jeho místo - to ho vede k sebezničení a nejen jeho – Adama a Evu, ale celé další lidské pokolení.²⁷

4.5 Komparace obou výkladů

V Koránu vývoj nepočíná pádem člověka a dědičným hříchem, který je třeba odčinit vykoupením, ale děje se podle božího plánu Jeho postupnou komunikací s proroky.²⁸ Tudíž v Koránu a v příbězích o prorocích má tento příběh výchovný didaktický záměr, který upozorňuje na zmiňovaná rizika a člověk si z jeho příkladu má vzít ponaučení.

Adam je praotcem veškerého lidstva, o tom se zmiňuje jak Tóra, tak i Korán. V Koránu je nahlížen i jako první prorok. První jenž dostal prorocké poslání. O tom je vyprávěno v příbězích o prorocích. Adam se stal prorokem pro své potomky. Zjevení Alláhovo podle prorocké tradice dostal Adam první noc v měsíci ramadán. Tento měsíc daroval Alláh těm Adamovým dětem, které zasvětily život víře v Boha - těm kteří jsou věrní Bohu. Alláh v tuto noc daroval Adamovi dvacet dva posvátných knih, které obsahovaly zvyky proroků, náboženské povinnosti a boží zákon. Také Alláh Adamovi objasnil chod tohoto světa a jeho zákonitosti. Ukázal mu jak budou žít jeho potomci.

²⁷ J. Koppová, *Starý Zákon- kniha pro dnešní dobu*, str. 29-31

²⁸ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 76

Naučil ho arabskému písmu, Adam ke každému písmenu napsal větu, která se vztahuje k Bohu. A to vše Adam pak ukázal svým potomkům a naučil je to.²⁹

4.6 První smrtelný hřích jak jej zobrazuje Korán

Poslední část tohoto oddílu se věnuje druhému hříchu - prvnímu smrtelnému, kterého se dopustil syn Adama a Evy. A to z pohledu Koránu, kde je kladen důraz na varování a důraz na chybu, které se člověk dopustil. Tento příběh vypráví Bůh Mojžíšovi.

„...příběh dvou synů Adamových, když oba přinášeli oběti; a byla od jednoho z nich oběť přijata, zatímco od druhého nikoliv. I pravil tento: „Věru tě zabiji!“ I odpověděl onen: „Bůh přijímá oběť jen od bohabojných. Vztáhneš-li na mne ruku svou, abys mne zabil, já na tebe svou ruku nevztáhnu, abych tě zabil, neboť se věru bojím Boha, Pána lidstva veškerého. Chci, abys vzal na sebe hřích proti mně i hřích proti sobě; a tak staneš se jedním z obyvatel ohně pekelného, neboť to odměna je nespravedlivých.“ A vnukla mu duše jeho zabít bratra, a zabil ho a stal se z těch, kdož ztrátu utrpěli. I poslal Bůh havrana, jenž hrabal v zemi, aby mu ukázal, jak skrýt mrtvolu bratra svého. I vzkřikl: „Běda mi! Což nejsem schopen být jako tento havran a ukrýt mrtvolu bratra svého?“ A stal se jedním z těch, jež pronásledují výčitky svědomí. A kvůli tomuto jsme předepsali dítkám Izraele, aby ten, jenž zabije jednoho člověka – nikoliv pro pomstu na někom anebo za to, že šířil pohoršení na zemi – byl souzen, jako by zabil lidstvo veškeré.“(5: 30-36)

²⁹ Abú al- Hasan Kisáí, *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch : islamské mýty a legendy*, str. 56-57

5. Noe a potopa světa

Po vyhnání Adama a Evy z ráje a po prvním smrtelném hříchu lidstvo nadále hřešilo. Synové boží si brali za ženy všechny dcery boží, které se jim líbily. Tudíž lidstvo se rozrůstalo velice rychle, tento problém Bůh řeší v Tóře tak, že zkrátí lidský život na sto dvacet let. Rozrůstalo se i zlé chování mezi lidmi a Tóra zobrazuje Boží lítost nad stvořením člověka.

„I viděl Hospodin, jak se na zemi rozmnožila zlovůle člověka a že každý výtvor jeho myslí i srdce je v každé chvíli jen zlý. Litoval, že na zemi učinil člověka, a trápil se ve svém srdci. Řekl: „Člověka, kterého jsem stvořil, smetu z povrchu země, člověka i zvířata, plazy i nebeské ptactvo, neboť lituji, že jsem je učinil.“ Ale Noe našel u Hospodina milost.“ (Gen 6: 5-8)

V Koránu se zjevuje také Boží hněv a trest seslaný na tvory žijící na zemi. A i zde se objevuje postava Noeho, kterého Alláh seslal k záchraně lidu. Objevuje se tu i první odchylka mezi oběma verzemi. Na rozdíl od Tóry, kde Bůh sesílá pohromu na veškeré lidstvo, kromě na Noema a jeho rodinu a pár od každého zvířete. V Koránu sesílá Bůh Noema k lidu jako varovatele před božím trestem.

„I vyslali jsme Noema k lidu jeho, aby pravil jim: 'Lide můj, já jsem pro vás varovatelem zjevným, abyste neuctívali kromě Boha nikoho! Já věru obávám se pro vás trestu dne, jenž bude bolestný.'“ (11:25)

Setkáváme se zde s Noemem jako s etnickým varovatelem a také navrhovatelem božího trestu pro nevěřící a uctívající jiné bohy.

„A pravil Noe: 'Pane můj, neponechávej na zemi žádného obyvatele z nevěřících, vždyť ponecháš-li je, oni dají zbloudit služebníkům Tvým a nezrodí nic než zase zarputilé nevěřící a hříšníky. Pane můj, odpusť mi a rodičům svým i těm, kdož jako věřící do mého domu vstoupili, a také věřícím mužům a ženám! A nerozmnožuj nespravedlivým nic, leda záhubu jejich!'“ (71: 26-28)

Naopak v Tóře je Noe zobrazen jako zachránce a pokračovatel života na zemi, kdy po potopě všichni noví lidé jsou potomci Noema a jeho rodiny – jsou Noemovými dětmi. Promluva s Bohem v Tóře probíhala takto:

„I řekl Bůh Noemu: 'Rozhodl jsem se skoncovat se vším tvorstvem, neboť země je plná lidského násilí. Zahladím je i se zemí. Udělej si archu z goferového dřeva. V arše uděláš komůrky a vysmoliš jí uvnitř i zvenčí smolou.[...] Hle, já uvedu potopu, vody na zemi, a zahladím tak z podnebe všechno tvorstvo, v němž je duch života. Všechno, co je

na zemi, zhyne. S tebou však učiním smlouvu. Vejdeš do archy a s tebou tvoji synové, tvá žena i ženy tvých synů. A ze všeho, co je živé, ze všeho tvorstva, uvedeš vždy po páru do archy, aby s tebou zůstali na živu; samec a samice to budou.” (Gen 6: 1-20)

V Koránu, kde Noe má poslání varovat lidi před božím hněvem a nadcházejícím trestem a dát jim možnost se zachránit pokud budou žít pro jednoho Boha, poté rozmluva s Bohem vypadá takto:

„I bylo vnuknuto Noemu: 'Z lidu tvého již neuvěří nikdo kromě těch, kdo již uvěřili. Nermuť se tedy nad tím, co dělají! Postav loď před zrakem Našim a podle vnuknutí Našeho a nepřimlouvej se u Mne za ty, kdož nespravedliví byli – ti budou utopeni.' [...] Když pak přišel rozkaz Náš a vzkypěla pec, pravili jsme Noemovi: 'Nalož na ni od každého druhu pár, rodinu svou – kromě toho, proti němuž již dříve bylo slovo vyřčeno – a ty, kteří uvěřili!' A uvěřili s ním jen nemnozí.“ (11: 36-40)

Hlavním důvodem božího hněvu je nevíra lidí v Noeho jako varovatele a posla božího, jejich posměch nad jeho chováním. Tím se odsoudí k životu v nevíře a hříchu.

Potomci po potopě v Koránu nejsou jen a pouze pokrevně příbuzní na Noema, ale jsou to potomci všech věřících lidí, kteří uvěřili Noemu a nastoupili s ním na jeho archu, která je zachránila od ničivých vod.

Daším rozdílem je, že v Tóře má Noe tři syny: Šéma, Cháma a Jefeta. A všichni tři s ním pracují na tvorbě archy, na kterou později spolu se svými manželkami nastoupí a zachrání se. Oni pak jsou těmi, kteří dají život dalším lidem po potopě. V Koránu ale jeden z Noemových synů svému otci neuvěří a nedostane tak šanci se zachránit. A spolu s ostatními lidmi, kteří považovali Noema za lháře a za člověka, který si vše vymyslel, se utopí.

Konec potopy a vystoupení lidí z archy je v Koránu zachycen velice spoře. *„A bylo řečeno: 'Země pohlt' vodu! Nebe, zadrž déšť!' I opadla voda, rozkaz byl splněn a loď uvízla na hoře al-Džúdí. Pak bylo řečeno: 'Pryč s lidem nespravedlivým'“ (11: 44)*

Konec potopy v Tóře je zachycen takto:

„Bůh však pamatoval na Noeho i na všechnu zvěř a všechn dobytek, který s ním byl v arše. Způsobil, že nad zemí zavanul vítr, a vody se uklidnily. Byly ucpány prameny propastné tůně i nebeské propusti a byl zadržán lijavec z nebe. Když přešlo sto padesát dnů, začaly vody ze země ustupovat a opadávat, takže sedmnáctého dne sedmého měsíce archa spočinula na pohoří Ararat.“
(Gen 8: 1 -4)

Zde se nachází rozdíl v místě zastavení Archy Noemovy. V Tóře je to pohoří Ararat, v Koránu hora al-Džúdí. Odpověď zda se jedná o totožné místo podává Ivan Hrbek ve svém doslovu k českému vydání Koránu. O stejné místo se nejedná, nýbrž jde o horu Qardu, která se nachází v Kurdistánu, také hora al-Džúdí existuje. Ta se nachází v severní Arábii. Jedná se o horu Qardu, která je ztotožněna s horou al-Džúdí, jelikož Muhammad vycházel z předpokladu, že Noemův lid sídlil v Arábii.

Oba prameny přináší zprávu o životě Noemově, o stavbě archy, o potopě a o životě před ní i po ní. První odchylka se nachází v pojetí postavy Noema, kdy v Koránu je zjeven jako prorok varovatel, jenž má přivést lidstvo na správnou cestu a tím jej zachránit od zkázy do které se nezadržitelně svými činy a svým uctíváním jiných bohů ženou. Na rozdíl od Tóry, kde Bůh lituje svého činu, že vůbec stvořil člověka, kterého teď spolu s veškerým zvířectvem a životem na zemi chce zničit. Nalezne však jednoho spravedlivého a celou jeho rodinu, kterému dá i jeho rodině možnost se zachránit a dát světu nový spravedlivý život.

V obou pramenech Noe postaví archu, ve které nalezne útočiště spolu s těmi, které určil Bůh (rozdíly v obou pramenech). Když potopa opadne v Tóře spočine archa na pohoří Ararat a v Koránu na hoře ležící v Arábii. Hřích je odpuštěn, zbývá „fítra“ - sklon člověka konat dobré i zlé.

5. Abraham a jeho synové

Jedná se o postavu praotce klanu, kterou začíná vlastní historické údobí v dějinách hebrejského národa. Jeho otcem byl Terach stojící v čele semitského kmene sídlícího nedaleko chaldejského města Ur-Kasdím. Mezi starší předky Abrahamovi patří Šém- syn Noemův.³⁰ Informace o jeho narození a mládí Tóra mnoho nenabízí. Korán neobsahuje o mnoho více. V islámských příbězích o prorocích nalezneme příběh o narození Abraháma a jeho dětství.

5.1 Abrahamovo narození v islámských příbězích

Narodil se v době, ve které vládl Nimród. Jeho rodiče byli již na plození potomků staří. Dlouhý čas po přechodu se u jeho matky vyskytla náhle menstruace. V tuto dobu Nimródovi atrologové předpovídali zkázu. Poté dostal Abrahámův otec zjevení, které mu říkalo, že má jít urychleně domů a pomilovat se se svou ženou. I poslechl Tarach tento hlas a vykonal tak. Ještě předtím se pomodlil u svých model. Během tohoto aktu byl zplozen syn Abrahám. Při té příležitosti vyšla na nebi jasná hvězda. Jedná se o symbol, který ve starých dobách ohlašoval příchod někoho významného. Toho si všiml Nimród, který byl značně vyděšený špatnými předpověďmi, a začal zabíjet všechny novorozence. Jeho sluhové kontrolovali i budoucí matku Abrahamovu, ale Alláh jim nenechal vidět plod uvnitř jejího těla. Před porodem se ženě zjevil nejspíše archanděl Gabriel, který ji zavedl do jeskyně. Opět se jedná o běžné rodiště všech významných osobností starého období. Zde se Abrahám narodil, vyrostl tu a později jeskyni opouští a vrací se za svými rodiči. V jejich domě se vyznává ze své víry a dochází tu ke konfrontaci s vlastním otcem, protože ten synovu víru nesdílí.³¹ O sporu mezi vírou otce a syna v Tóře nenalezneme zmínku. V Koránu je však tato problematika nastíněna.

„Hle, pravil otcí svému: 'Otče můj, proč uctíváš něco, co ani neslyší, ani nevidí a co není k užítku žádnému? Otče můj, dostalo se mi vědění, jehož se tobě nedostalo, následuj mě tedy a já uvedu tě na stezku rovnou. Otče můj neuctívej satana, vždyť on vzpurný byl vůči Milosrdnému. Otče můj, obávám se, aby se tě nedotkl trest od

³⁰ F. Hochmann, *Putování praotců*, str. 13

³¹ Abú al- Hasan Kisáí, *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch : islamské mýty a legendy*. str. 70-73

Milosrdného a aby ses přítelem satanovým nestal.' I řekl otec jeho: 'Ty tupit chceš božstva moje, Abrahame? Nepřestaneš-li, pak tě věru ukamenuji! A nyní se ode mne na delší dobu vzdal!'" (19: 42-47)

5.2 První hanífa

Abraham je postavou, která dokázala svou pravou víru. A to obětí pro svého Boha, kterou měl být syn Izák. Je jedním z praotců židů, ale i Muslimů. Korán na něj nahlíží tímto způsobem: „*Abraham nebyl ani židem, ani křesťanem, avšak byl hanífem odevzdaným do vůle boží; a nepatřil mezi modloslužebníky.*“ (3: 60) Pojem haníf zavádí islám pro nežidovského a nekřesťanského arabského vyznavače monoteismu v předislámské Arábii. Jeho monoteismus pravděpodobně pramenil z jeho bystrého pohledu a moudrosti, díky kterým prohlédl různé falešné představy o Bohu. Podle něj existoval jen jediný Bůh – Stvořitel všech věcí řídící vše podle svých vlastních zákonů.³²

Společným rysem v Tóře i v Koránu je Abrahamův odchod z domova, v obou pramenech opouští otcovský dům i místo, kde celý život žil. V Koránu (viz výše) za to mohl jeho otec, který vyhání svého syna ze svého okolí pro jeho odlišnou víru. V Tóře dává příkaz Abrahamovi Hospodin, aby opustil svou zemi. Pokud tak učiní slibuje mu:

„Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnaním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.“ (Gen 12: 2-3).

5.3 Abrahamův život v islámském vyprávění o prorocích

Po svém odchodu z rodné země žil nějaký čas ve městě Harrán, kde mu panovník, který uvěřil jeho poselství dal za ženu svou dceru Sáru. Poté znovu cestoval i se svou ženou. I přes sliby Gabrielovi Sára zůstala mnoho let neplodná a neměla žádného potomka. Během cest se zastavil Abrahám se svou ženou u krále Sádúka, který si jí chtěl vzít za ženu, Bůh ho za tuto pošetilost potrestal strašlivou žízňí a až teprve, když Abraham odprosil u Alláha tato žízeň ho přešla. Za svou vděčnost daroval Sáře král svou dceru Hágar. Ta ji darovala svému muži Abrahamovi, aby s ní zplodil

³² F. Hochmann, *Putování praotců*, 13-14

potomka a opravdu se jim brzy narodil syn Izmael. Kvůli Sárině žárlivosti musela Hagar se synem opustit jejich domov a Abraham je dovedl do oblasti, kde ležela po potopě zanešená Kaaba, tu s pomocí svého syna očistil a upravil. V Koránu nalezneme část, ve které Abraham se svým synem Izmaelem Kaabu staví. Ivan Hrbek ve svém doslovu ke Koránu uvádí, že se jedná o čistě islámský rys, který ve Starém zákonu nenalezneme.

„A hle, připravili jsme pro Abrahama přibytěk na místě Chrámu a řekli jsme mu: 'Nepřidružuj ke Mně nic, ale očisti chrám Můj pro ty, kdo obcházení konají, a pro ty, kdož modlí se vestoje, klaní se a na zem padají!'“ (22:27)

Po té Abraham zanechal Hagar se synem na místě, kde měli s pomocí boží žít a sám se vrátil k Sáře. Svého syna během života třikrát navštívil. Poprvé mu zanechal vzkaz u jeho ženy, aby vyměnil práh. I Izmael vyhnal ženu svou, která nepohostila jeho otce a našel si novou. Tu navštívil Abrahám po druhé, žena se o něj dobře postarala a proto ji zanechal vzkaz pro svého syna, aby svůj práh ponechal jak je. Při třetí návštěvě svého syna našel u Kaaby, potěšil se s ním a vrátil se zpět ke své ženě Sáře. Ta byla stále neplodná a už i velice stará, i přesto Gabriel jim zvěstoval syna Izáka. V Koránu tuto zvěst přináší do Abrahamova domu neznámí hosté, kteří byli na zem sesláni Bohem.

„Hle vešli k němu a pravili 'Mír', a on odvětil: 'I vám mír, lidé neznámí!' A k rodině své odešel a tučné tele připravil a se slovy 'Což jíst nebudete?' jim je předložil. A pocítil strach před nimi, však oni mu pravili 'Neboj se!' a zvěst o narození chlapce moudrého mu oznámili. Pak žena jeho příběhla vzrušena a do tváře se bila a volala: 'Vždyť já neplodná jsem již stařena!'“ (51:25-29)

Syna Izáka Abraham se Sárou zplodili. Okamžitě po porodu se začal modlit k jedinému Bohu a klanět se mu. Po sedmi letech se Abrahamovi zdál sen, který ho nabádal k oběti. Abraham obětoval dvakrát a ani jednou nebyla jeho oběť přijata. Nakonec se zeptal, co má obětovat a bylo mu odpovězeno, že syna Izáka. Tato pasáž je zmiňována i v Koránu. Poslechl Abrahám příkaz svého pána a druhého rána vyzval svého syna k procházce na blízkou horu. V tomto okamžiku do děje zasahuje Iblís, který o tomto činu nejdříve informuje Sáru a nakonec i samotného Izáka, oba však prohlédnou d'ábla a jdou boží cestou. Izák ještě poučuje svého otce, jak má zacházet

s jeho mrtvolou a jak správně ho zabít, je se svou smrtí smířený, protože se jedná o boží úmysl. V poslední chvíli zjeví Bůh svůj záměr, šlo jen o zkoušku Abrahamovi věrnosti.³³

5.4 Postava Abrahama v Tóře

V Tóře je ze začátku svého života Abraham nazýván Abramem. Až později s ním Bůh uzavírá smlouvu a přitom dochází i k jeho přejmenování na Abrahama. Přejmenování se týká i Abrahamovy ženy Sary, ta na začátku svého života vystupuje jako žena jménem Saraj. Bůh si zvolí Abrahama za praotce a tím jsou započaty dějiny spásy, objevující se v Tóře.³⁴

V Tóře je Sára neplodná a svému muži nabídne svou otrokyni Hagar, která mu má zplodit syna. Později se jí narodí syn Izmael. Ještě před jeho narozením začne Sára Hagaru ponižovat, ta se raději uchýlí k úprku od Sary a jejího manžela. V poušti ji nalezne boží posel a pošle ji zpět k Sáře. U ní žije dokud se Sáře nenarodí její první syn Izák. Sára naléhá na Abrahama, aby Hagaru spolu s jejím synem vyhnal z jejich domu. To se Abrahamovi nelíbí, ale Bůh souhlasil se Sárou a Abrahamovi slíbil:

„Netrap se pro chlapce a pro tu otrokyni; poslechni Sáru ve všem, co ti říká, neboť tvé potomstvo bude povoláno z Izáka. Učiním však národ i ze syna otrokyně, neboť také on je tvým potomkem.“ (Gen 20:12-13)

Poselství o narození syna v Tóře přináší Abrahamovi Bůh v podobě třech mužů. To z křesťanského hlediska může být nazíráno jako zjevení Boha v jeho troj-jediné podobě, avšak o tomto pojetí Boha je pojednáno až v Novém zákoně. Židé se s touto podobou Boží neshodují.

„I Ukázal se Hospodin Abrahamovi při božišti Mamre, když seděl za denního horka ve dveřích stanu. Rozhlédl se a spatřil: Hle, naproti němu stojí tři muži. Jakmile je spatřil, vyběhl jim ze dveří stanu vstříc, sklonil se k zemi a řekl: 'Panovníku, jestliže jsem u tebe našel milost, nepamíjej svého služebníka. Dám přinést trochu vody, umyjte si nohy a zasedněte pod strom. Rád bych vám podal sousto chleba, abyste se posilnili;

³³ Abú al- Hasan Kisáí, *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch : islamské mýty a legendy.* str. 77-83

³⁴ J. Koppová, *Starý Zákon- kniha pro dnešní dobu,* str. 39

potom půjdete dál. Přece nepominete svého služebníka.' Odvětili: 'Učiň, jak říkáš.' Abraham rychle odběhl do stanu k Sáře a řekl: 'Rychle vezmi tři míry bílé mouky, zadělej a připrav podpopelné chleby. Sám se rozběhl k dobytku, vzal mladé a pěkné dobytče a dal mládenci, aby je rychle připravil. Potom vzal máslo a mléko i dobytče, jež připravil a předložil jim to. Zatímco jedli, stál u nich pod stromem. Pak se ho otázali: 'Kde je tvá žena Sára?' Odpověděl: 'Tady ve stanu.' I řekl jeden z nich: 'Po obvyklé době se k tobě určitě vrátím, a hle, tvá žena bude mít syna.' Sára naslouchala za ním ve dveřích stanu. Abraham i Sára byli staří, sešli věkem, a Sáře již ustal běh ženský.'“(Gen 18: 1-11)

Syna již dříve slibuje Bůh Abramovi. A to v okamžiku slibu odměn za jeho činy. Tu poukazuje Abram, že jedinou odměnou by mu byl syn, kterého zatím nemá, proto mu chybí dědic. Bůh ho však ujišťuje, že bude otcem četných národů. „*Pohled na nebe a sečti hvězdy, dokážeš-li je spočítat.*“ A dodal: *Tak tomu bude s tvým potomstvem.*“ (Gen 15: 5)

Po narození syna Izáka se rozhodne Bůh vyzkoušet Abrahama v jeho víře a poslušnosti k němu. V Tóře je vyzván k tomu, aby svého jediného milovaného a dlouho očekávaného syna obětoval zápalnou obětí. Tyto dětské oběti byly v pohanském okolí zcela běžné, obětovalo se pro úspěch v boji, či obět do novostavby. V Izraeli však byly brzy tyto oběti zakázány.³⁵

„A šli oba pospolu. Tu Izák svého otce Abrahama oslovil: 'Otče!' Ten odvětil: 'Copak, můj synu?' Izák se otázal: 'Hle, oheň a dříví je zde. Kde však je beránek k zápalné oběti?' Na to Abraham řekl: 'Můj synu, Bůh sám si vyhlédne beránka k oběti zápalné.' A šli oba pospolu dál. Když přišli na místo, o němž mu Bůh pověděl, vybudoval tam Abraham oltář, narovnal dříví, svázal svého syna do Izáka kozelce a položil ho nahoru na oltář, nahoru na dříví. I vztáhl Abraham ruku po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního beránka. V tom na něho z nebe volá Hospodinův posel.“ (Gen 22: 6-11)

5.5 Komparace jednotlivých výkladů

Abraham vychází z obou zdrojů jako předek židů i muslimů. V židovské tradici je s ním spojena první vlna raně hebrejského osídlení. Ta spadá do období kolem roku 1850 př.n.l.³⁶ V příběhu o Abrahamovi v obou pramenech nedochází k velkým odchylkám v pojetí jednotlivých náboženství. Tóra detailněji zobrazuje život Izákův, kterého považuje za svého přímého praotce, ze kterého pochází. Izmael jako praotec

³⁵ J. Koppová, *Starý Zákon- kniha pro dnešní dobu*, str. 38

³⁶ K. Armstrongová, *Dějiny Boha*. str.28

muslimů vystupuje v islámských příbězích. V obou případech je Abraham ukázán jako věrný svému Bohu a neochvějný ve své víře. Do tohoto stavu nedospěl ze dne na den, ale pocházel z rodiny, která uctívala božská tajemství v mnoha podobách. Nějakou dobu se Abrahamovi stále zjevoval Bůh, tak moc povýšený, až byl blízký. Že později v celé budoucí rodině Abrahamově byl tento Bůh uctíván jako jediný. Vztah mezi lidmi a Bohem je tu velice blízký. Což se například u náboženství Mezopotámie vidělo zřídka. Zde převládala podřízenost lidí svým Bohům, hluboká úcta k nim a dokonce strach z bohů. U rodiny Abrahama se tyto faktory také objevují, ale na druhou stranu je zde vidět snaha o důvěrný vztah s Bohem. Praotcové si dovolí apelovat na Boží spravedlnost a milosrdenství a když Bůh naslouchá, potom je zcela v lidské přirozenosti, že v člověku roste odvaha a dovolí si víc a víc³⁷

Abraham je pravzorem nejen izraelskému lidu, ale i muslimům. Jeho osobu vystihují tyto prvky. Vyvolil si ho Bůh, i přesto že ho nic neospravedlňovalo mezi ostatními pravověrnými potomky Noemova rodu. I když v Koránu je považován za prvního hanífu, tudíž to lze považovat za důvod, díky kterému byl vybrán. Bůh učinil během jeho života s ním dvě smlouvy, jednu potvrdil Abraham oběti a na důkaz druhé se začali všichni muži po narození obřezávat. To zaručuje Abrahamovi a jeho potomkům zvláštní postavení vůči Bohu. Na znamení smlouvy změnil Bůh muži ve Starém zákoně jméno z Abrama na Abrahama. Bůh je od této doby Bohem Abrahamovým. Bůh během Abrahamova života vyzkoušel jeho věrnost a oddanost nejtěžší zkouškou, kterou si rodič může představit a přeci v ní Abraham uspěl. Z jeho sémě vzešli dva synové, kteří se poté stali každý prorokem/praotcem jednoho monoteistického náboženství.

5.6 Život Abrahamova syna Izáka

Dále se Tóra zabývá druhorozeným Abrahamovým synem Izákem, kterému Abraham odkázal vše, co měl. Ostatní syny obdaroval dary a poslal je od Izáka na východ. Izák se oženil se ženou Rebekou. I tu stihla neplodnost a proto se Izák za své potomky modlil ke svému Bohu. Později mu Rebeka porodila dvojčata Ezaua a Jákoba.

³⁷ J. Koppová, *Starý Zákon- kniha pro dnešní dobu*, str.40-42

Již od narození soupeře. „První vyšel celý červenohnědý a chlupatý jako kožíšek; toho pojmenovali Ezau. Potom vyšel jeho bratr a rukou držel Ezaua za patu; ten dostal jméno Jákob“ (Gen 25:24-26)

Jákob byl oblíbencem své matky, Ezau naopak otce. Ezau byl prvorozeným synem, své prvorozenství však prodal svému bratru za kousek jídla. Před svou smrtí chtěl Izák požehnat svému synu Ezauovi, ale díky lsti jeho matky Rebeky požehnal svému mladšímu synu Jákobovi. Když si přišel pro požehnání Ezau, Izák požehnal již synu Jákobovi a toto požehnání nemohl vzít zpět. V tomto místě Starého zákona je zjeven původ jména Jákob – úskočný. To je výstižné pojmenování, protože svými úskoky získal veškeré přednosti prvorozeného syna. Požehnání, které dal Izák Jákobovi z jeho staršího bratra udělalo jemu pomocníka a ustanovil Jákoba, aby panoval nad svým bratrem. Pro Ezaua zbylo toto požehnání.

*„Tvé sídliště bude bez žírnosti země,
bez rosy shůry, bez rosy nebeské.
Bude tě život meč,
avšak svému bratru budeš sloužit.
Jen když se budeš toulat bez domova,
setřeseš jeho jho ze své šíje.“ (Gen 27: 39-40)*

Po tomto se Ezau rozhodl ve vzteku svého bratra Jákoba zabít. V tomto okamžiku zasahuje opět jeho matka Rebeka a posílá svého syna Jákoba ke svému bratru Lábanovi do Cháranu, kde má setrvat do doby, než hněv jeho bratra Ezaua ustoupí. Rychlý odchod Jákobův vysvětluje svému muži Izákovi tím, že chce aby si manželku Jákob našel v jiném kraji.

Tento příběh vypráví i islámská tradice ve svých příbězích. Jedná se o totožný příběh s několika odchylkami. Ezau zde neprodává své prvorozenství. K požehnání nenesou synové otcí krmí, ale Ezau si má přijít pro požehnání v pravý čas. Předběhne ho ovšem jeho bratr, tak jako je o tom vyprávěno v Tóře.

7. Příběh Mojžíše

Mojžíš byl synem Izraelitů z kmene Lévi– Amrama a Jochebed. Narodil se v Egyptě do nepříliš příznivých podmínek pro Izraelity, kteří po tři sta let žili v Egyptě v dobrých podmínkách, které jim zařídil jejich předek Josef, jenž učinil mnohá opatření, aby vysvobodil izraelský lid z věčného otroctví, k němuž se zavázali během období hladu. Časem byl Josef zapomenut a i podmínky života pro Izraelity v Egyptě se změnily. Nikdy se docela nepřizpůsobili životu Egyptanů, tudíž na jednom území žili vedle sebe dva národy. Velký nárůst izraelského obyvatelstva představoval pro Egyptany mnoho hrozeb, tudíž si je začali podmaňovat a z Izraelitů se postupem času opět stávali otroci. Jejich počet se ale na egyptském území nezmenšoval, proto nařídil král porodním babám, aby zabíjely čerstvě narozené izraelské chlapce. A do této doby se narodil Mojžíš. Jeho matka ho ukrývala před světem tři měsíce, poté byla nucena ho opustit a zanechat ho v ošatce na břehu řeky, jinak by jeho život neochránila.³⁸ Jeho život provázelo mnoho zázraků. Stal se praotcem židů, které vyvedl z egyptského otroctví a kterému Bůh daroval Tóru.

7.1 první setkání Mojžíše s Bohem v Tóře

Malé dítě ležící v ošatce u řeky našla faraónova dcera, které se chlapec zalíbil a rozhodla si ho osvojit. Díky zvědavé sestře malého Mojžíše se opatrovnící dítěte stala jeho vlastní matka. Později byl Mojžíš vychováván jako následovník egyptského trůnu – získal nejvyšší možné vzdělání i vojenský výcvik. Jeho matka mu však vštípila ještě víru v jediného Boha a díky ní si uvědomoval svůj neegyptský původ. Ten byl původcem několika roztržek. Při první Mojžíš zabil Egyptana na obranu Izraelity. Druhý den se pokoušel napravit roztržku mezi dvěma židy. Oni se obrátili proti němu a díky nim se brzy Egyptané dozvěděli o vykonané vraždě. Pokud nechtěl Mojžíš také zemřít, musel ve svých čtyřiceti letech opustit místo, kde žil. Svůj nový domov našel u Jetra (midjánského kněze), později se oženil s jednou z jeho dcer a po dalších čtyřicet let u něj sloužil jako pastýř. Osamocen v horách se zbavil všech neduhů, které získal během života v Egyptě. Mezitím zemřel egyptský král a situace izraelitů v Egyptě se

³⁸ Jedná se o parafrázi z Bible: Ex 1 a Ex 2

ještě více zhoršila. V tuto dobu pásł Mojžíš své stádo nedaleko Chorébu („Boží hory“) a zde zahlédl ohnivý keř, oheň na něm plál, ale listí ani větve nestravoval.³⁹

„Mojžíš viděl jak keř v ohni hoří, ale není jím tráven. Řekl si: 'Zajdu se podívat na ten veliký úkaz, proč keř neshoří.' Hospodin viděl, že odbočuje, aby se podíval. I zavolal na něj Bůh z prostředku keře: 'Mojžíši, Mojžíši!' Odpověděl: 'Tu jsem.' Řekl: 'Nepřibližuj se sem! Zuj si opánky, neboť místo, na kterém stojíš, je půda svatá.' A pokračoval: 'Já jsem Bůh tvého otce, Bůh Abrahámův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův. Mojžíš si zakryl tvář, neboť se bál na Boha pohledět.'“ (Ex 3: 2-6)

Bůh Mojžíšovi vysvětlil svůj záměr vyslat ho zpět do Egypta, aby vyvedl izraelský lid ze zajetí. Mojžíš po mnohaletém osamoceném životě měl předstoupit před svůj lid i před nového egyptského panovníka s božím posláním. Proto se Boha ptá na jeho jméno. Ten mu odpovídá? „*Jsem, který jsem.*“ (Ex 3: 14) I tak Mojžíš namítal, že ho nikdo neuposlechne, a tak mu dal Bůh dvě zjevná znamení.

„Hospodin mu řekl: 'Co to máš v ruce?' Odpověděl: 'Hůl.' Hospodin řekl: 'Hod ji na zem.' Hodil ji na zem a stal se z ní had. Mojžíš se dal před ním na útěk. Ale Hospodin Mojžíšovi poručil: 'Vztáhni ruku a chyť ho za ocas.' Vztáhl tedy ruku, uchopil ho a v dlani se mu z něho stala hůl. Aby uvěřili, že se ti ukázal Hospodin, Bůh jejich otců, Bůh Abrahámův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův. Dále mu Hospodin řekl: 'Vlož si ruku za ňadra.' Vložil tedy ruku za ňadra. Když ruku vytáhl, byla malomocná, bílá jako sníh. Tu poručil: 'Dej ruku zpět za ňadra.'“ Dal ruku zpět za ňadra. Když ji ze záňadří vytáhl, byla opět jako ostatní tělo. 'A tak jestliže ti neuvěří a nedají na první znamení, uvěří druhému znamení.'“ (Ex 4: 2-8)

Pokud by lidé neuvěřili ani těmto znamením, měl Mojžíš nabrat vodu z Nilu, která by se po vylití na zem stala krví. Ani to Mojžíše neuklidnilo. Po tolika letech života v horách ztratil svou výřečnost. Bůh mu proto slíbil pomocníka – řečníka – jeho bratra Árona. Nyní byl Mojžíš připraven na cestu zpět do Egypta.

7.2 První setkání Mojžíše s Bohem v Koránu

Toto setkání probíhá podobně jako v Exodu s drobnými odchylkami. „*Hle, oheň spatřil a rodině své pravil: 'Zastavme se, já postřehl jsem oheň nějaký, možná že vám z něho oharek přinesu anebo u něho správnou cestu naleznu.'* A když přišel k ohni, ozvalo se: 'Mojžíši, já vpravdě jsem tvůj Pán; zuj si opánky své, neboť v posvátném údolí Tuwá jsi.'“ (20: 9-12)

³⁹ Jedná se o parafrázi z Bible: Ex 2, Ex 3 a Ex 4

Mojžíšovi se zde zjevuje Bůh jako oheň v posvátném údolí Tuwá a i zde mu vysvětluje svůj záměr poslat ho zpět do Egypta. A dává mu dvě zjevná znamení na důkaz toho, že jedná s Bohem a že ho vysílá opravdu jediný Bůh. Promění jeho hůl v hada a zase zpět. Druhé znamení vkládá do jeho ruky, která se stane malomocnou a opět zdravou.

Mojžíš i když je přesvědčen o těchto dvou znamení, žádá Boha, aby uvolnil uzel na jeho jazyku. Řeč Egyptanů dávno zapomněl, ale jeho bratr Áron nadále přebývá v Egyptě – on by mohl být tím správným řečníkem. Bůh jeho prosbu vyslyší a Árona povolává jako pomocníka – řečníka.

Objevuje se tu odchylka od pojetí v Tóře, kde sám Bůh určuje Árona jako pomocníka jeho bratru Mojžíši. V koránském pojetí naopak Mojžíš navrhuje Bohu jméno svého bratra, který by se mohl stát řečníkem a promlouvat k lidu.

7.3 Mojžíšův učitel Chidr v Koránu

V Koránu se Mojžíš setkává s jedním ze služebníků Boha⁴⁰ a žádá ho o povolení ho následovat a učit se z jeho činů. On ho ale varuje, že s ním nebude mít Mojžíš trpělivost, protože jeho skutky jsou mimo rozsah vědění Mojžíše. Souhlasí, aby ho následoval, ale varuje ho před zbytečným kladením otázek, pokud on ho sám k nim nevybídne. Následují tři činy, které podnítl Mojžíšovu zvědavost a u každého položí otázku, proč to Chidr učinil. On vždy odpoví, že mu říkal, že s ním nebude mít trpělivost. Po třetím činu odhalí Mojžíšovi účel svého jednání a Mojžíš poučen odchází.

„A pokračovali dále, a když pak na lodi pluli, služebník Náš ji provrtal. I otázel se Mojžíš: 'Provrtals ji, abys utopil ty, kdož na ní cestují? Tys věru učinil věc nevídanou!'“ (18: 70)

„A pokračovali dále, aby potkali chlapce nějakého; i zabil jej a Mojžíš zvolal: 'Zdaž zabíls duši nevinnou, aniž právo pomsty jsi měl? Tys věru spáchal věc ohavnou!'“ (18:73)

„A pokračovali dále, a když přišli k obyvatelů, města jednoho, o jídlo je požádali, však lidé ti je pohostit odmítli. A našli zde zeď, jež spadnutím hrozila; když

⁴⁰ Zde není jmenován, ale ztotožňuje se s Chidrem – Božím učitelem Mojžíše, který je velice oblíbený v islámských legendách a folklóru.

pak ji služebník Náš do pořádku přivedl, pravil mu Mojžíš: 'Kdybys chtěl, mohlo by se ti za to dostat odměny.'“(18:76)

Po tomto Chidr ruší další učení Mojžíše, na vysvětlenou mu však odkrývá skutečnosti, ve kterých nebyl dostatečně trpělivý a při kterých pokládal unáhlené otázky.

Lod' Chidr provrtal, protože patřila chudákům, jenž musí pracovat na moři, kde loupí jeden z vychytralých králů. O poškozenou lod' ztrácí zájem.

Chlapce zabil z důvodu jeho nevíry v Boha a jeho vzpurnosti proti věřícím rodičům, kteří se obávali, že je svede ze správné cesty. A zároveň si přáli, aby jim bylo dítě Bohem vyměněno za bezúhonnější a láskyhodnější.

Zed' opravil, protože patřila dvěma sirotkům bezúhonného věřícího muže, který pod tuto zed' zakopal poklad, ale přál si, aby jeho synové poklad našli, až v jejich dospělosti.

7.4 Mojžíšovo jednání s Faraónem zachyceno Tórou

Jak Bůh řekl Faraónovo srdce bylo uzavřené proti Němu, a tak odmítl propustit Izraelity. Nevěřil v Boha Hebrejců a tušil zradu. Proto ještě více zpřísnil práci, kterou museli pro něj Izraelci vykonávat, až do takové míry, že přestali světit sobotu. Aby izraelský lid neměl čas myslet na svého Boha, rozhodl Faraón, že k výrobě cihel (jejich nejčastější práce) jim již nebude dodávána sláma. Tu si musí shánět samy, ale počet odvedených cihel denně musí zůstat stejný. Byl to nadlidský úkol, počty výrazně klesly. Za to nechával faraón trestat dozorce, kteří byli izraelského původu. Ti se obrátili na faraóna a prosili ho o dovoz slámy. Faraón se jim vysmál a nazval je lenochy, slámu jim nadále odmítl dodávat, ale počty odvedených cihel musely být každý den stejný. Mojžíš se obrátil na Boha, který mu slíbil, že faraóna i egyptský lid potrestá a Izraelity vyvede z otroctví. „*Egyptané poznají, že já jsem Hospodin, až vztáhnu svou ruku na Egypt a vyvedu Izraelce z jejich středu.*“ (Ex 7: 5). Mojžíš však musel znovu vystoupit před faraónem. „*Hospodin řekl Mojžíšovi: 'Pohled', ustanovil jsem tě, abys byl pro faraóna Bohem, a Áron, tvůj bratr, bude tvým prorokem.*“ (Ex 7:1)

Faraón opět nedbal na rozmluvu s Mojžíšem a jeho bratrem Áronem a nadále trval na svém, že Izraelity nepropustí. Bůh začal konat a na Egypt seslal deset Božích ran. Nejdříve nechal Mojžíš dotykem své a Áronovy hole zkazit veškeré egyptské vody, které se proměnily v krev. Faraón po každé ráně sliboval propustit izraelské otroky, ale jakmile viděl, že rána opadla a svět je zase v pořádku, vše si rozmyslel. Další ránou na Egypt byly žáby, které zamořily všechny vody a oblasti, ani ty však po ústupu nepřesvědčily faraóna k tomu, aby propustil své otroky. A proto nejdříve Egyptany napadly komáři a později mouchy. Bůh seslal na veškerý egyptský dobytek mor. I přesto faraón hebrejský lid nepropustil. Další egyptskou ránou byly vředy, kterým podléhá veškeré egyptské obyvatelstvo i s věštcí. Mojžíš opět rozmlouvá s faraónem, jehož srdce je stále stejně zatvrzelé a tak přichází krupobití, které ničí veškerou úrodu. Faraón dostává další šanci, ale opět bez úspěchu, a tak zbytek úrody zničí záplava kobylek. Ani to nepomohlo, Bůh tedy sesílá na Egypt temnotu, kdy faraón slibuje, že otroky propustí, ale bez jejich stád. Tehdy sesílá Bůh poslední pohromu, po které může odejít izraelský lid i se svými stády. Bůh nechá zemřít každého prvorozeného v Egyptě. Poté faraón Izraelity doslova vyhání ze svého území. Ti ještě před odchodem na radu Mojžíšovu si vypůjčili od svých egyptských sousedů něco zlatého a stříbrného a protože odchází ve spěchu ani jejich chléb nestihl vykvasit. A tak Izraelité odcházejí s bohatstvím i se svými stády. Marný pokus o útok faraóna na odcházející židy končí v moři, které nechá Mojžíš svou holí rozestoupit, aby se svým lidem skrz něj mohli projít. Egyptané se vydají za nimi a jsou mořem pohlčeni.⁴¹

7.5 Jednání s Faraónem v Koránu

Mojžíš s Áronem předstoupí před faraóna, aby ho požádali o propuštění svého lidu. Faraón se táže, kdo je jejich Bohem. Mojžíš mu předvedl veškerá Boží znamení, ale faraón je označil za lživá a vyzval Mojžíše k boji se svými kouzelníky, kteří také tato „kouzla“ umí. A opravdu před Mojžíšem se roztančili hole kouzelníků, které vypadaly jako hadi. Dostal tedy strach. Bůh ho však uklidnil, ať pustí svou hůl na zem. Když to vykonal jeho hůl pohltila hole kouzelníků. Kouzelníci padli na zem a přiznali,

⁴¹ Jedná se o parafrázi z Bible: Ex 7, Ex 8, Ex 9, Ex 10 a Ex 11

že uvěřili v Boha Mojžíšova, to však rozlítilo faraóna. A tak Bůh vnukl Mojžíšovu tuto myšlenku: „*Vydej se za noci na cestu se služebníky Mými a proraz jim cestu suchou v moři, a stíhání se neboj a strach neměj!*“ (20: 79-80).

7.6 Získání Desatera a uzavření Smlouvy

Nejprve předkládám příběh z Tóry. Po tříměsíčním putování se Izraelci zastavili na Sinajské poušti naproti hoře. Na ni vystoupil Mojžíš, aby se zde setkal s Bohem. Ten mu předal první sdělení pro izraelský lid.

„Vy samy jste viděli, co jsem učinil Egyptu. Nesl jsem vás na orlích křídlech a přivedl vás k sobě. Nyní tedy, budete-li mě skutečně poslouchat a dodržovat mou smlouvu, budete mi zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid, třebaže má je celá země. Budete mi královstvím kněží, pronárodem svatým.“ (Ex 19: 4-6)

Izraelité se jednomyslně shodli, že budou dělat vše, co jim Bůh uloží a jako prostředníka mezi nimi a Bohem si určili Mojžíše.

Bůh vyhlásil svůj zákon za velkolepých a strašlivých okolností a tím projevil svůj vznešený ráz. Lid si tak uvědomil, že vše, co souvisí se službou Boží, musí být chápáno s největší úctou. Zákon nebyl vydán jen pro Hebrejce, ale byl platný pro celý svět jako svatý odkaz a Hebrejci byli jeho strážci a opatrovníky. Získali deset přikázání, která byla krátká, směrodatná a obsahovala veškeré povinnosti člověka k Bohu a k bližnímu.

„Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiného Boha mimo mne.

Nezobrazíš si Boha zpodoběním ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit.[...] Nezneužiješ jména Hospodina, Svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.

Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinutí Hospodina, tvého Boha. [...] Cti svého otce i matku. [...]

Nezabiješ.

Nesesmilníš.

Nepokradeš.

Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.

Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.“ (Ex 20: 2-17)

Lid ještě nebyl zcela připraven dodržovat tato pravidla, aby je mohl lépe pochopit a osvojit si zásady Desatera byly vydány další předpisy rozvádějící a objasňující desatero. Ty byly ale zjeveny jen a pouze Mojžíšovi, který je měl předat svému lidu. On je měl zaznamenat a uchovat. Na znamení smlouvy, že tato ustanovení Izraelci přijali, byl na úpatí hory postaven oltář jako svědectví. Mojžíš se musel ještě na delší čas odebrat na horu, kde promlouval s Bohem. Mezitím čekající lid pod horou ovládla bezstarostnost a Božím přikázáním nevěnovali mnoho času. Bez svého vůdce se začali vracet ke starým pověrám. Obrátili se na Árona, aby jim vyrobil sochu Boha a Áron podlehl lidu. Nechal odlít sošku zlatého telete. Když toto uzřel Bůh velice se rozhněval a chtěl odpadlíky vyhladit. Díky přímlově Mojžíšově za izraelský lid Bůh své rozhodnutí změnil. Tím Mojžíš prokázal lásku ke svému lidu a prošel jednou ze zkoušek své věrnosti Bohu.⁴²

V Koránských verších se objevuje toto: *„Díky Izraele, zachránili jsme vás před nepřítelem vašim a uzavřeli jsme s vámi úmluvu na pravém úbočí hory Sínaje.“*(20:82) Bůh po Mojžíšově odchodu uvedl lid v pokušení a díky postavě Samaritána je nechal sejít ze správné cesty. Samaritán učinil pro Izraelity sochu bučícího telete a ustanovil jej novým božstvem, které ztotožnil s Bohem Mojžíšovým. Áron je proti tomu napomíná, ale nijak jinak nezakročí. Za to je kárán svým bratrem Mojžíšem. Ten vyhání Samaritána a lidu opět připomíná správného Boha. *„Vaším božstvem je jedině Bůh – a není božstva kromě Něho – a On všechny věci svým věděním objímá!“*(20:98)

⁴² Jedná se o parafrázi Bible: Ex 19 - 35

8. Postava proroka Muhammada

Muhammad – pečeť proroků- prorok, jenž uzavírá řadu proroků. I on stejně jako jiní proroci vykonal za svého života mnoho zázraků (ne každý prorok ale konal zázraky). Zázraky byly předkládány na důkaz toho, že jsou proroci pověřeni přímo Bohem. To, že Muhammad byl inspirován Bohem je obsaženo i v samotném Koránu. „*Váš druh nebloudí, ani nebyl sveden, ani nehovoří z vlastního popudu svého. Je to vnuknutí pouze, jež bylo mu vnuknuto, jemuž naučil jej silný mocí, silou vládnoucí; a vzpřímeně se tyčil, zatímco na nejvyšším obzoru byl.*“ (53: 2-7)

Islámští teologové dělí zázraky, které vykonal Muhammad, do dvou kategorií. Do první kategorie náleží zázraky, které mají na okolí zapůsobit jako důkaz boží moci. Například: rozštěpení měsíce na dvě části pro nevěřící Mekkánce. Ty se nazývají *'džizát*. Ve druhé kategorii jsou zázraky, které koná Bůh, aby prorokovi a jeho obci zpříjemnil jejich pozemský život (tzv.: *karamát*) . Například: rozmnožení jídla, vytrysknutí pramene z vyschlé studny.⁴³

Postava proroka Muhammada se od svých předchůdců liší ve třech aspektech. Jako prorok byl vyslán k celému lidstvu, ne jen k jedinému národu. Korán je jediným božím slovem, které se podařilo zachovat v nezměněné podobě. A postava Muhammada je prorokem, který celou prorockou řadu uzavírá – po něm již nebude následovat žádný další prorok.⁴⁴

Datace života Muhammada jsou přesná až od jeho pobytu v Medíně. Dřívější se v jednotlivých zdrojích liší. Muhammad pocházel z arabského kmene Kurajšovců a patřil k rodu Hášimovců. Jeho otec zemřel ještě před samotným narozením malého Muhammada a matku chlapec ztratil okolo svého šestého roku.⁴⁵ Na jeho výchově se podílel dědeček a strýc Abú Tálíb – obchodníci. Už Muhammadův praděd Hášim zavedl dvě karavanní cesty ročně – v létě a v zimě, a tím utužoval mezinárodní vztahy.

⁴⁶ Jako mládenec Muhammad začal pracovat pro zámožnou vdovu Chadídžu, se kterou

⁴³ P.Pelikán, *Sunna, pramen islámského práva*, str. 77

⁴⁴ Tamtéž str. 80

⁴⁵ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str.12-13

⁴⁶ M. Cook, *Muhammad*, str. 18-19

se později oženil a splodil čtyři dcery a dva syny, jenž zemřeli ještě v dětském věku – stejně jako všichni jeho ostatní mužští potomci. Právě v Chadídže Muhammad našel podporu ve svých prorockých vizích.⁴⁷

Muhammad žil v pohanském prostředí oddávajícím se kultu v Mekce. Věřil v džiny a šajtány, podléhal vlivu nejrůznějších věštek káhinů⁴⁸. Ale při svých cestách se seznámil i s náboženstvím židů a křesťanů, kterému věnoval svůj zájem.⁴⁹ Jedním z jeho náboženských zvyků bylo každý rok jeden měsíc strávit na hoře Hirá. A právě zde ho poprvé navštívil archanděl Gabriel s prvním zjevením.⁵⁰ To popisuje v klasickém Prorokově životopise Ibn Isháq takto:

„Řekl mi: 'Přednášej!' 'Co mám přednášet?' Zeptal jsem se. A tu mě začal škrtit, až jsem myslel, že zemřel. Pustil mě a opakoval: 'Přednášej!' 'Co mám přednášet?' zeptal jsem se znovu ve snaze zbavit se ho, aby mi neublížil. Řekl mi: 'Přednášej ve jménu Pána svého, který stvořil člověka z kapky přilnavé stvořil! Přednášej, vždyť Pán tvůj je nadmiru štědrý, ten, jenž naučil perem, naučil člověka, co ještě neznal.' A když jsem přednesl, co chtěl, nechal mě a odešel. Potom jsem se probudil a jako by ta slova byla napsána v mém srdci. Šel jsem domů a když jsem byl na prostředku kopce, zaslechl jsem hlas z nebe, který volal: 'Muhammade! Ty jsi posel Boží a já jsem Džibríl.'“⁵¹

Gabriel se stal prostředníkem mezi Bohem a Muhammadem a ve zlomcích mu postupně zjevoval muslimské písmo – Korán. Muhammad byl nejprve z těchto zjevení zmatený a myslel si, že je posedlý džiny, nebo že se z něj stává básník – že se stává obětí zlovolného ducha.⁵² I okolí kolem něj ho nazývalo *madžnún* (tj. „posedlý džiny“), káhinem, čarodějem, věšticím básníkem, ale dokonce podvodníkem. A to protože Muhammadovy vize se neshodovaly s místními pohanskými zvyky – nemluvil o starém beduínském pojetí kolektivní sociální odpovědnosti. Začal klást důraz na morální odpovědnost jednotlivce.⁵³ Později jeden křesťan poukázal na skutečnost, že Muhammadův zážitek lze srovnat s Mojžíšovými a tak ho nazval „prorokem tohoto lidu“. Po obdržení svých vizí setrval Muhammad ještě deset až patnáct let v Mekce.

⁴⁷ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 12-13

⁴⁸ Káhinové byli věštcí vyslovující své věštby pod vlivem džinů

⁴⁹ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 13-14

⁵⁰ M. Cook, *Muhammad*, str. 21

⁵¹ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 14

⁵² M. Cook, *Muhammad*, str. 21

⁵³ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 15

Zde vyvinul jednoduchý náboženský rituál a zásady morálky.⁵⁴ Protože zatím byli stoupenci Muhammada pouze jeho nejbližší, mívával často problémy s okolím, které se s tímto novým systémem zatím neztotožnilo. Všechny spory a problémy vyvrcholily po smrti Muhammadovy ženy Chadídži a strýce Abú Tálíba. Do čela Hášimovců se postavil Abú Lahab, který vedl otevřený boj proti Muhammadovi. Tak ztratil Muhammad i příbuzenskou podporu.⁵⁵ Začal tedy hledat podporu mimo Mekku. Nejprve v Etiopii, kde mu byl nakloněn místní panovník, ale nedokázal ochránit vznikající náboženství v Arábii. Muhammad musel hledat blíže svého domova. Nakonec našel uznání ve městě Jathribu (později přejmenovaném na Medínu).⁵⁶

V roce 622 došlo k Muhammadově přesunu z Mekky do Medíny. Tato událost je označována jako *hidžra*. V tuto chvíli byl Jathrib přejmenován na Muhammadovu počest na Medínu (*Madínat an- Nabí* = Město Prorokovo). Zde byl Muhammad uznán jako nejvyšší duchovní a politická hlava nového islámského společenství. To zatím netvořilo jednotný celek, na Muhammadovi bylo tento řád teprve smluvně zakotvit. Od vnitřních i vnějších střetů, ale zatím nebyl schopen město zcela ochránit.⁵⁷ Muhammad vydává tzv. „Medínskou ústavu“. Kde stanovuje existenci obce (*umma*). Ta se skládá ze stoupenců z kmene Kurajšovců i ze stoupenců z Jathribu. V této obci žijí ve velké míře i obyvatelé židovského původu, ty se drží svého náboženství.

V počátcích života v Medíně proběhlo několik střetů mezi Muhammadem a medínskými židovskými kmeny. Ve druhém roce *hidžry* byli z Medíny vypuzeni židé z kmene Banú Qajnuqá'. O dva roky později odchází do vyhnanství další židovský kmen Banú'l-Nadír. Další rok následovala hromadná poprava mužů a zotročení žen a dětí dalšího židovského kmene Banú Qurajza, které stranilo vnějším Muhammadovým nepřátelům. Po čtyřech letech přestali hrát židé v obci Muhamada jakoukoli roli.⁵⁸

V tomto období Muhammad rozvinul pojetí islámu, které navázal na pravou víru Abrahámovu, kterého označil za proroka, který pomáhal při stavbě Kaaby. Změnil

⁵⁴ M. Cook, *Muhammad*, str. 21

⁵⁵ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 16

⁵⁶ M. Cook, *Muhammad*, str.23- 24

⁵⁷ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 16-17

⁵⁸ M. Cook, *Muhammad*, str.25- 28

modlitební směr, který byl doposud směrem k Jeruzalému. Od této chvíle se novým modlitebním směrem stal směr ke Kaabě v Mekce, problém nastal, že ta nebyla příliš nakloněna islámu. A tak nastal svatý boj.

Nejdříve muslimové počali přepadat Mekkánské obchodní karavany na jejich cestách do Sýrie. V březnu 624 proběhla první bitva u Badru – zde dosáhli drtivého vítězství právě muslimové, i přes velkou početní převahu Kurajšovců. Ti se o rok později pokusili o odvetu, kde porazili mnohonásobně menší muslimské vojsko. V této bitvě byl zraněn samotný Muhammad. Tyto ozbrojené potyčky měly náboženský podtext – muslimům se zde dařilo protivníky obracet na svou víru.

Válka, po které byl tvrdě potrestán židovský kmen Banú Qurajza, se nazývá příkopovou, neboť Muhammad nechal kolem Medíny vykopat příkop, který ji ochránil před početně vyšším vojskem Kurajšovců a jejich spojenců. V tomto vojsou došlo při obléhání k vnitřním rozporům a tak po čase obléhání se stahuje zpět.

Po této události Medína nabývá na své důležitosti zatímco Mekka upadá. A tak v roce 628 se vydává Muhammad do svého rodného města na návštěvu, při které uzavírá s Mekkánci smlouvu, kde ho uznávají za rovnoprávného partnera a uzavírají s ním příměří na dalších deset let. O rok později zde vykonává menší pouť. Do roku 632, kdy Muhammad umírá, proběhne ještě několik potyček s pohanskými beduíny, s nepřizpůsobivými Kurajšovci i židy. Muhammad posílá dopisy do Alexandrie, Etiopie, Persie a Byzance, ve kterých vyzívá lid, aby přijal islám.

V roce 632 vykonává Muhammad svou poslední pouť do Mekky, ta je dnes označována jako „pouť na rozloučenou“. Po návratu do Medíny onemocněl a 6. června zemřel.

Postava Muhammada tak uzavírá řadu proroků. Jednalo se o muže houževnatého, energického, zaníceného pro své přesvědčení a zdatného organizátora. Stal se prorokem, který nekonal zázraky, ale Korán sám je jeho zázrakem a důkazem Božího zjevení. Proto muslimští teologové kladou důraz na Muhammadovu

negramotnost, která je zmíněna i v Koránu: *“Věřte v Boha a posla Jeho, proroka neučeného, jenž věří v Boha a Jeho slova.”*(7: 158) V tomto totiž vidí potvrzení božského původu Koránu.⁵⁹

⁵⁹ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 15

9. Závěr

Postavy praotců/proroků v monoteistických náboženstvích hrají důležitou roli. Někteří konali zázraky, jiní byli zkoušeni Bohem. Všichni dokazovali svými činy oddanost jedinému Bohu a Jeho slovu. Věřícím lidem jsou tyto příběhy předkládány, aby si uvědomili správné konání praotců/proroků a aby si všimli Božího trestu, kterým jsou stíženi ti, jenž božímu slovu neuvěří.

Postavy jednotlivých praotců/proroků v Tóře i v Koránu prožívají rámcově obdobný život v obou zdrojích. Drobné rozdíly v jednotlivých pojetích přináší rozdílnost židovské a islámské tradice. Tuto skutečnost uvedu na příkladu postavy Noema. V tomto příběhu obě tradice zachycují potopu světa, ale každá tradice má jiný náhled na postavu Noema, která v Tóře zachraňuje svou rodinu a v Koránu zachraňuje veškerý věřící lid. V Koránu tak spolu s nevěřícími umírá i jeden z Noemových synů, protože svému otci neuvěří. V Koránu jsou potrestáni ti, jenž neuvěří prorockému poslání Noema. V Tóře se Bůh hněvá na veškerý zkažený lid a nachází jedinou rodinu spravedlivých, kterou se rozhodne zachránit a z nich poté vzejde další generace lidí. Tento rozdíl je tedy způsoben odlišným pohledem na samotnou postavu Noema, v Koránu vystupuje jako Boží posel - varovatel a v Tóře jako nezkažený věřící, jemuž dá Bůh možnost se zachránit spolu se svou rodinou. Kotviště archy se také v Tóře a v Koránu mění. To je zapříčiněno tím, že obě tradice se snaží příběh vyprávět v lidem známém prostředí – v Koránu tudíž archa zakotví na arabském území a v Tóře na hoře Ararat. Takovéto odchylky se objevují v každém příběhu praotce/proroka a ty jsou pro mě stěžejní. Rozdílnost pojetí příběhů praotců/proroků v Tóře a Koránu jsem se snažila zachytit ve své bakalářské práci, přitom jsem se snažila objasnit, proč se v daném místě příběh liší, co je tou příčinou. Jedná se jen o malý výsek z množství příběhů o praotcích a prorocích, jenž se objevují v Tóře i v Koránu. Ve své práci zachycuji příběhy podle mého názoru těch nejdůležitějších praotců/proroků, které zobrazují z pohledu židovské a islámské tradice.

Bibliografie

Primární zdroje:

- *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona: (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 13.vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2007 . 387 s. ISBN 978-80-85810-55-4.*
- *Korán.* Ivan Hrbek. 3. vyd. Praha : Academia, 2000. 767 s. ISBN 80-200-0246-4

Sekundární zdroje:

- AMSTRONGOVÁ, Karen. *Dějiny Boha*. 1. vyd. Praha: Argo, 1996. 500 s. ISBN 80-7203-050-7.
- AN-NAWAWÍ, Jahjá . *Zahrady spravedlivých : sbírka výroků proroka Muhammada*. Petr Pelikán. 1. vyd. Praha : AMS, 2008. 527 s. ISBN 978-80-902419-1-6.
- BAHBOUH, Charif, FLEISSIG, Jiří, RACZYŃSKI, Roman. *Encyklopedie islámu*. 1. vyd. Brandýs nad Labem : Dar Ibn Rushd, 2008. 366 s. ISBN 978-80-86149-48-X.
- COOK, Michael. *Muhammad*. 1. vyd. Praha : Odeon, Argo, 1994. 97 s. ISBN 80-207-0498-1.
- KISÁÍ, Abú al-Hasan al. *Kniha o počiatku a konci a rozprávania o prorokoch : islamské mýty a legendy*. Ján Pauliny. 1. vyd. Bratislava : Tatran, 1980. 200 s.
- KOPPOVÁ, Johanna. *Starý Zákon- kniha pro dnešní dobu : Cesty k dějepisným knihám Izraele*. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003. 146 s. ISBN 80-7192-466-0.
- KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1993. 292 s. ISBN 80-7021-125-3.
- LAWRENCE, Bruce. *O Koránu : Biografie*. 1. vyd. Praha : Beta, 2007. 238 s. ISBN 978-80-7306-316-0.
- VON ALLMEN, Jean-Jacques. *Biblický slovník*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 360 s.
- HOCHMANN, František. *Putování praotců*. 1. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1986. 208 s.
- PELIKÁN, Petr. *Sunna, pramen islámského práva*, 1.vyd., Praha: Vodnář, 1997, str. 163 ISBN 80-85889-13-7.